

Zbiory Orzecznictwa Becka

Kodeks cywilny w orzecznictwie

Tom 1

Karol Sala
Marek Antas

C.H. Beck

ZBIORY ORZECZNICTWA BECKA

Kodeks cywilny w orzecznictwie
Tom 1

W sprzedaży:

KODEKS CYWILNY, wyd. 4

Orzecznictwo Aplikanta

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO, wyd. 4

Orzecznictwo Aplikanta

O.M. Piaskowska, K. Sadowski, D. Kotłowski

PRAWO CYWILNE. KAZUSY

Aplikacje Prawnicze

PRAWO RZECZOWE. PYTANIA. KAZUSY. TABLICE. TESTY

Repetytoria Becka

PRAWO CYWILNE. CZĘŚĆ OGÓLNA PYTANIA. KAZUSY. TABLICE. TESTY

Repetytoria Becka

Beck Akademia
konferencje • szkolenia • e-learning

Legalis
System Informacji Prawnej

www.ksiegarnia.beck.pl

Kodeks cywilny

w orzecznictwie

Tom 1

Karol Sala
Marek Antas

Wydawnictwo C.H.Beck
Warszawa 2017

Wydawca: Joanna Ablewicz

Redakcja: Mateusz Kurman

Korekta: Jolanta Michalik

© Wydawnictwo C.H.Beck 2017

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Opinie zawarte w niniejszej publikacji wyrażają osobisty punkt widzenia Autorów.
Wydawnictwo C.H.Beck nie ponosi odpowiedzialności za zawarte w niej informacje.

Wydawnictwo C.H.Beck Sp. z o.o.
ul. Bonifraterska 17, 00-203 Warszawa

Skład i łamanie: Krzysztof Ciężkowski
Druk i oprawa: www.bookfactory.pl

ISBN : 978-83-255-9504-3

ISBN e-book 978-83-255-9505-0

Spis treści

Wprowadzenie	XI
Wykaz najważniejszych skrótów	XIII
KSIĘGA PIERWSZA Część ogólna	1
Tytuł I. Przepisy wstępne	1
1. Klauzula zasad współżycia społecznego a terminy zawite	1
2. Stosowanie klauzuli zasad współżycia społecznego w sprawach windykacyjnych	5
3. Stosowanie klauzuli zasad współżycia społecznego w sprawach negatoryjnych	6
4. Sprzeczność żądania zaspokojenia wierzytelności hipotecznej z zasadami współżycia społecznego	8
5. Ciężar dowodu w sprawach o zapłatę wynagrodzenia autorskiego	10
Tytuł II. Osoby	12
6. Immunitet parlamentarny a ochrona dóbr osobistych	12
7. Zakres dopuszczalnej krytyki osób publicznych	16
8. Odpowiedzialność dziennikarza za naruszenie dóbr osobistych poprzez postawienie nieprawdziwego zarzutu w publikacji prasowej	17
9. Ochrona dóbr osobistych podmiotów zaangażowanych w debatę publiczną	20
10. Utrzymywanie w internetowym archiwum gazety artykułu naruszającego dobra osobiste	23
11. Odpowiedzialność za naruszenie dóbr osobistych anonimową wypowiedzią na portalu internetowym	25
12. Ochrona dóbr osobistych osoby angażującej się w dyskusję na forum internetowym	28
13. Ochrona dóbr osobistych naruszonych przez wypowiedzi ocenne	30
14. Roszczenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone wpisem na portalu internetowym	32
15. Ochrona prywatności osoby, której skazanie uległo zatarciu	34
16. Dobra osobiste a swoboda wypowiedzi w publikacji historycznej	37
17. Prawo do dysponowania swymi danymi osobowymi jako dobro osobiste	39
18. Nieudostępnienie toalety klientowi banku w podeszłym wieku jako naruszenie jego dóbr osobistych	41
19. Ochrona dóbr osobistych rodziców dziecka poczętego niezdolnego do życia poza organizmem matki	43
20. Zamiana noworodków w szpitalu jako podstawa odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych	46
21. Odpowiedzialność za bezprawne uniemożliwienie dokonania zabiegu przerwania ciąży	47
22. Przewlekłość postępowania sądowego a ochrona dóbr osobistych	49
23. Zaniedbywanie obowiązków rodzicielskich a ochrona dóbr osobistych dziecka	50
24. Nietykalność mieszkania jako dobro osobiste	52
25. Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową w postaci zmarnowanego urlopu	54
26. Kontrola bezpieczeństwa podróży na lotniskach a wolność wyznania	57

27. Kult pamięci po osobie zmarłej jako dobro osobiste	60
28. Pobieranie fragmentów tkanek i narządów osoby zmarłej w kontekście ochrony kultu pamięci po tej osobie	62
29. Naruszenie swobody sumienia przez udzielenie sakramentu namaszczenia chorych	64
30. Odpowiedzialność sędziego za naruszenie dóbr osobistych osoby podsądnej	67
31. Ochrona dóbr osobistych osób prawnych	70
32. Forma publikacji oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych	71
33. Identyfikacja autora oświadczenia usuwającego skutki naruszenia dóbr osobistych	73
34. Porwanie dla okupu a uznanie za zmarłego	76
35. Wiedza piastuna organu a wiedza osoby prawnej	77
36. Błąd co do prawa a dobra wiara piastuna organu	78
37. Pojęcie przedsiębiorcy	80
Tytuł III. Mienie	83
38. Wieczystoksięgowe pojęcie nieruchomości	83
39. Podział nieruchomości zabudowanej	84
40. Własność urzędzeń przesyłowych	86
41. Współwłasność urzędzeń przesyłowych	89
42. Roszczenia właściciela gruntu, na którym posadowione są urzędzenia przesyłowe	90
43. Drewno jako pożytek naturalny	91
44. Zbycie przedsiębiorstwa	93
45. Zbycie zorganizowanej części przedsiębiorstwa	95
Tytuł IV. Czynności prawne	97
46. Sankcja nieważności czynności prawnej a bezskuteczność względna tej czynności	97
47. Nadzabezpieczenie wierzycelności jako przesłanka nieważności czynności prawnej	98
48. Rażąca nieekwiwalentność świadczeń i nierównomierny rozkład ryzyka w transakcjach opcji walutowych	100
49. Groźba wdrożenia sankcji prawnych a zgodność zrzeczenia się własności pod wpływem obawy ich zastosowania	103
50. Rozporządzenie rzeczą przez osobę niebędącą właścicielem a nieważność umowy	105
51. Zastrzeżenie wynagrodzenia za zachowanie przez radcę prawnego poufności informacji uzyskanych przy udzielaniu pomocy prawnej	107
52. Bezskuteczność względna bezwarunkowej sprzedaży z pominięciem prawa pierwokupu	109
53. Artykuł 59 KC a skarga pauliańska	110
54. Żądanie oddalenia powództwa jako dorozumiane żądanie miarkowania kary umownej	111
55. Dorozumiane oświadczenie wiedzy	112
56. Oświadczenie woli złożone w liście nadanym przesyłką pocztową poleconą	114
57. Zastępcze oświadczenie woli	117
58. Stosowanie reguł wykładni oświadczeń woli	120
59. Dyrektywy wykładni postanowień umownych	122
60. Uchwały organów spółek kapitałowych a wykładnia oświadczeń woli	124
61. Konwersja nieważnej czynności prawnej	125
62. Unieważnienie umowy zawartej w drodze przetargu	128
63. Forma aneksu do umowy	129
64. Pozorna umowa sprzedaży nieruchomości	131
65. Pozorna umowa poręczenia naruszająca umowny zakaz przelewu wierzycelności	132
66. Istotność błędu co do treści czynności prawnej	133
67. Błąd a nieznanomość treści składanego oświadczenia woli	135
68. Wybaczalność błędu	137
69. Błąd co do pobudki	140
70. Błąd a uprawnienia z rękojmi za wady rzeczy	142

71. Podstęp	143
72. Groźba odstąpienia lekarzy od łóżek pacjentów	144
73. Groźba samobójstwa	147
74. Treść oświadczenia o uchyleniu się od oświadczenia woli	148
75. Termin do uchylenia się od oświadczenia woli	151
76. Warunek potestatywny	152
77. Zakres przedmiotowy pełnomocnictwa	154
78. Nadużycie umocowania	155
79. Pełnomocnictwo udzielone w imieniu małoletniego	158
80. Pełnomocnictwo niegasnące ze śmiercią mocodawcy	159
81. Stosunek podstawowy uzasadniający udzielenie pełnomocnictwa niegasnącego ze śmiercią mocodawcy	162
82. Odpowiedzialność rzekomego pełnomocnika	164
83. Analogiczne stosowanie art. 103 KC	166
84. Czynności prawne odwołanego członka zarządu przed jego wykreśleniem z KRS	169
85. Czynność prawna piastuna organu osoby prawnej „z samym sobą”	170
86. Prokura łączna niewłaściwa	171
Tytuł V. Przedawnienie roszczeń	175
87. Niedopuszczalność skracania terminów przedawnienia z powołaniem się na zasady współżycia społecznego	175
88. Nadużycie prawa podmiotowego a rozbieżności w orzecznictwie sądów	176
89. Przedawnienie roszczeń o świadczenia okresowe	179
90. Termin przedawnienia roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej ...	181
91. Roszczenie o refundację jako roszczenie związane z prowadzeniem działalności gospodarczej	183
92. Przedawnienie roszczeń przedsiębiorcy z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości	184
93. Początek biegu terminu przedawnienia roszczeń bezterminowych	186
94. Przedawnienie roszczeń o naprawienie szkody w reżimie kontraktowym	187
95. Bieg terminu przedawnienia roszczenia o zwrot wyegzekwowanego lub spełnionego świadczenia	189
96. Przerwa biegu przedawnienia a umorzenie elektronicznego postępowania upominawczego	190
97. Przerwa biegu terminu przedawnienia spowodowana potrąceniem wierzytelności	192
98. Wniosek o nadanie tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności a przerwa biegu terminu przedawnienia	193
99. Wniosek o wyjawienie majątku a przerwa biegu terminu przedawnienia	196
100. Właściwe uznanie długu	197
101. Przedawnienie roszczeń stwierdzonych prawomocnym orzeczeniem sądu	199
KSIEGA DRUGA Własność i inne prawa rzeczowe	200
Tytuł I. Własność	200
102. Mienie zabużańskie	200
103. Grunty warszawskie	207
104. Nieodwracalność reformy rolnej	209
105. Ograniczenia prawa własności	212
106. Ograniczenia prawa odrębnej własności lokalu	214
107. Prawo własności zwierzęcia	216
108. Immisje wywołane budową zgodną z decyzją administracyjną	218
109. Immisje a administracyjne normy zakłóceń korzystania z nieruchomości	220

110. Nieodpowiedni dostęp do drogi publicznej	222
111. Służebność drogi koniecznej a uprawnienie do korzystania z drogi na podstawie stosunku obligacyjnego	223
112. Przesłanki ustanowienia służebności drogi koniecznej	225
113. Odpowiedni dostęp do drogi publicznej a możliwość przejazdu pojazdów mechanicznych	227
114. Wpływ rozwoju cywilizacyjnego na interpretację przesłanek ustanowienia drogi koniecznej	229
115. Rozbiórka budynku posadowionego na szlaku służebności drogi koniecznej	230
116. Służebność drogi koniecznej ustanowiona na rzecz właściciela gruntu wydzielonego na podstawie decyzji administracyjnej	232
117. Przekroczenie granicy nieruchomości przy wznoszeniu budynku	235
118. Kryteria rozgraniczenia nieruchomości	239
119. Przewłaszczenie na zabezpieczenie a zakaz warunkowego przenoszenia własności nieruchomości	240
120. Kauza przeniesienia własności a subrogacja ustawowa	242
121. Zobowiązanie do przeniesienia własności nieruchomości	246
122. Ustanowienie hipoteki pomimo braku zobowiązania do jej ustanowienia	248
123. Obligacyjny skutek rozwiązania umowy sprzedaży nieruchomości	251
124. Rzeczowy skutek odstąpienia od umowy sprzedaży rzeczy ruchomej	254
125. Rzeczowy skutek uchylecia się od oświadczenia woli przenoszącego własność nieruchomości z powodu błędu	257
126. Dopuszczalność dokonywania czynności prawnych abstrakcyjnych	260
127. Skutki warunkowego zbycia udziału w spadku obejmującym własność nieruchomości	262
128. Umowne prawo odstąpienia a warunkowe przeniesienie własności nieruchomości	264
129. Zakres wymogu zachowania formy aktu notarialnego dla umów dotyczących nieruchomości	265
130. Wniesienie nieruchomości jako aportu do spółki jawnej	266
131. Forma wniesienia nieruchomości do majątku spółki cywilnej	268
132. Podstawa wykreślenia wpisu współnika spółki cywilnej z księgi wieczystej	269
133. Nabycie w dobrej wierze nieruchomości od nieuprawnionego do rozporządzania	271
134. Możliwość powoływania się przez nabywcę rzeczy w dobrej wierze na wadę prawną rzeczy	273
135. Wymóg samoistności posiadania przedmiotu zasiedzenia	276
136. Nabycie użytkownika wieczystego przez zasiedzenie	277
137. Zasiedzenie własności nieruchomości a posiadanie w zakresie treści prawa użytkownika wieczystego	278
138. Nabycie własności nieruchomości do wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej	281
139. Posiadanie samoistne a wspólność ustawowa majątkowa małżeńska	282
140. Okres współposiadania nieruchomości a jej nabycie przez zasiedzenie	284
141. Dobra wiara samoistnego posiadacza nieruchomości	285
142. Zła wiara osoby, która weszła w posiadanie nieruchomości na podstawie umowy o skutkach wyłącznie obligacyjnych	288
143. Jednolitość pojęcia dobrej wiary posiadacza samoistnego nieruchomości	290
144. Przeznaczenie nieruchomości pod drogę publiczną a możliwość zasiedzenia jej własności	292
145. Zasada <i>mala fides superveniens non nocet</i>	293
146. Bieg terminu zasiedzenia a wydanie decyzji o uwłaszczeniu nieruchomości rolnej	295
147. Wszczęcie postępowania o stwierdzenie zasiedzenia a bieg terminu zasiedzenia na rzecz innego współposiadacza nieruchomości	298
148. Przerwa biegu zasiedzenia wywołana złożeniem wniosku o rozgraniczenie	299
149. Zawezwanie do próby ugodowej jako przesłanka przerwania biegu terminu zasiedzenia	301
150. Wniosek o stwierdzenie nabycia spadku a przerwa biegu terminu zasiedzenia	302

151. Ustanowienie użytkowania wieczystego a przerwa biegu terminu zasiedzenia	303
152. Zajęcie egzekucyjne nieruchomości jako przesłanka przerwy biegu terminu zasiedzenia ...	304
153. Skarb Państwa jako posiadacz samoistny	307
154. Przepisy o reformie rolnej a zawieszenie biegu terminu przedawnienia	311
155. Rozliczenie nakładów konkubentów według przepisów o zniesieniu współwłasności	313
156. Podstawa prawna podziału <i>quoad usum</i>	315
157. Rozliczanie nakładów na przedmiot współwłasności a podział <i>quoad usum</i>	316
158. Roszczenie o czynsz najmu rzeczy stanowiącej przedmiot współwłasności	319
159. Żądanie zapłaty odszkodowania za szkodę wynikłą z niedostarczenia uprawnionemu lokatorowi lokalu socjalnego jako czynność zachowawcza	320
160. Zniesienie współwłasności poprzez wyodrębnienie samodzielnych lokali stanowiących przedmiot własności	322
161. Sprzeczność podziału rzeczy z jej społeczno-gospodarczym przeznaczeniem	324
162. Ustalenie wartości rzeczy obciążonej hipoteką w postępowaniach działowych	325
163. Powództwo windykacyjne dotyczące składników przedsiębiorstwa	328
164. Roszczenia uzupełniające	331
165. Roszczenie właściciela o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości przez posiadacza służebności	333
166. Szkada związana z normalnym korzystaniem z nieruchomości przez posiadacza służebności przesyłu	335
167. Dobra wiara posiadającego niewłaściciela a roszczenia uzupełniające	337
168. Pierwszeństwo regulacji roszczeń uzupełniających (I)	338
169. Pierwszeństwo regulacji roszczeń uzupełniających (II)	341
170. Obligacyjny charakter roszczenia współwłaściciela o zwrot nakładów	342
171. Roszczenie współwłaściciela o zwrot nakładów a podział <i>quoad usum</i>	344
172. Roszczenia współwłaściciela pozbawionego władztwa nad rzeczą	345
173. Termin przedawnienia roszczeń właściciela z tytułu bezumownego korzystania z rzeczy ...	348
174. Pojęcie zwrotu rzeczy	349
175. Wymagalność roszczenia o zwrot nakładów na rzecz lub zapłatę ich równowartości	351
176. Przedawnienie roszczenia o zwrot nakładów a przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu ...	353
177. Zbywalność i dziedziczność roszczenia samoistnego posiadacza o wykup gruntu, na którym wznosił on budynek	354
178. Dobra wiara posiadacza samoistnego gruntu, który wznosił na nim budynek lub urządzenie	355
179. Wygaśnięcie roszczenia z art. 231 § 1 KC	356
180. Przedawnienie roszczenia z art. 231 § 2 KC	357
181. Pojęcie urządzenia	359
182. Legitymacja bierna w procesie o wykup nieruchomości wszczętym przez właściciela	360
183. Nakłady małżonków na nieruchomość stanowiącą majątek osobisty jednego z nich	363
184. Sposób zaspokojenia roszczenia z art. 231 KC w postępowaniu o podział majątku wspólnego	364
Tytuł II. Użytkowanie wieczyste	366
185. Podział gruntu oddanego w użytkowanie wieczyste	366
186. Skutki upływu terminu użytkowania wieczystego nieruchomości wspólnej a odrębna własność lokalu	367
187. Budynek jako przedmiot własności związanej z prawem użytkowania wieczystego	370
188. Własność budynku wzniesionego na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste	372
189. Odrębna własność nieukończonego budynku na gruncie oddanym w użytkowanie wieczyste	374
190. Przeniesienie prawa użytkowania wieczystego bez przeniesienia prawa własności budynków	375

191. Przedłużenie użytkowania wieczystego	377
192. Roszczenie o przedłużenie użytkowania wieczystego jako składnik masy spadkowej	379
193. Przesłanki rozwiązania użytkowania wieczystego	381
194. Charakter roszczenia o rozwiązanie użytkowania wieczystego	382
195. Zrzeczenie się prawa użytkowania wieczystego	385
196. Umowne wyzbycie się prawa użytkowania wieczystego	386
197. Niedopuszczalność częściowego zrzeczenia się użytkowania wieczystego	389
Tytuł III. Prawa rzeczowe ograniczone	390
198. Ograniczone prawa rzeczowe jako prawa obciążające rzecz	390
199. Niezbywalność użytkowania a zbywalność prawa użytkownika do korzystania z rzeczy	392
200. Podział nieruchomości a służebności gruntowe	394
201. Służebność gruntowa korzystania z ogródka przydomowego	395
202. Przesłanki zasiedzenia służebności – wykonanie trwałego i widocznego urządzenia	398
203. Pojęcie widocznego urządzenia	401
204. Służebność przesyłu a oznaczenie nieruchomości władnącej	403
205. Nabywanie wygasłej służebności gruntowej przez nabywcę nieruchomości władnącej	405
206. Okres posiadania służebności przed uchwaleniem przepisów o służebności przesyłu	406
207. Dobra wiara posiadacza służebności przesyłu	407
208. Uprawnienia wynikające z wyłączenia a posiadanie służebności gruntowej	409
209. Dobra wiara przedsiębiorstwa przesyłowego a decyzje wydawane w procesie budowlanym	413
210. Niedopuszczalność nabycia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu na prawie użytkowania wieczystego	415
211. Przerwa biegu terminu zasiedzenia służebności przesyłu (I)	417
212. Przerwa biegu terminu zasiedzenia służebności przesyłu (II)	419
213. Utrata przez byłego właściciela roszczeń uzupełniających wobec osoby, która zasiedziała prawo własności nieruchomości (I)	423
214. Utrata przez byłego właściciela roszczeń uzupełniających wobec osoby, która zasiedziała prawo własności nieruchomości (II)	424
215. Początek biegu terminu zasiedzenia służebności linii przesyłowej na nieruchomości stanowiącej przednio własność Skarbu Państwa	426
216. Żądanie zniesienia służebności gruntowej nabytej przez zasiedzenie i niestwierdzonej orzeczeniem sądowym	429
217. Ustanowienie służebności przesyłu na prawie użytkowania wieczystego	430
218. Wynagrodzenie za ustanowienie służebności przesyłu	433
219. Brak przedawnienia roszczenia o ustanowienie służebności przesyłu	435
220. Zakres obciążenia nieruchomości służebnością przesyłu	436
221. Roszczenia właściciela nieruchomości wobec posiadacza służebności przesyłu	439
Tytuł IV. Posiadanie	441
222. Posiadanie samoistne	441
223. Przekształcenie posiadania zależnego w samoistne	443
224. Rodzaj posiadania a podstawa objęcia rzeczy we władanie	444
225. Sentencja wyroku przywracającego posiadanie	447
226. Odzyskanie posiadania a roszczenie posesoryjne	448
227. Fikcja prawna nieprzerwanego posiadania a uwłaszczenie nieruchomości rolnych	449
228. Wydanie rzeczy jako przesłanka przeniesienia posiadania	450
229. Następcstwo w posiadaniu	452
230. Przeniesienie posiadania przez umowę i zawiadomienie	455

Wprowadzenie

Zbiór, który oddajemy Państwu do rąk jest nowym wydaniem Zbioru Orzecznictwa z prawa cywilnego materialnego w zakresie Księgi pierwszej i drugiej Kodeksu cywilnego.

Zbiór zawiera jedynie wybór orzeczeń, które mają szczególne znaczenie dla stosowania i wykładni przepisów prawa cywilnego, są to najważniejsze, wiodące dla praktyki orzeczenia sądów powszechnych oraz Sądu Najwyższego. Przy każdym orzeczeniu podajemy zagadnienie prawne, argumenty z uzasadnienia i w razie potrzeby skrócony stan faktyczny oraz wykaz glos.

Zbiór przeznaczony jest przede wszystkim dla studentów, jak również dla aplikantów i praktyków prawa.

Mamy nadzieję, że wydanie to okaże się dla Czytelnika ciekawe, wartościowe i pomocne w jego studiach, pracy czy też przy rozwijaniu swoich pasji i zainteresowań.

Warszawa, kwiecień 2017 r.

Autorzy i redakcja

Wykaz najważniejszych skrótów

1. Akty normatywne

EKPC	Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4.11.1950 r. (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)
GospNierU	ustawa z 21.8.1997 r. o gospodarce nieruchomościami
KC	Kodeks cywilny
KH	Kodeks handlowy
KK	Kodeks karny
KKW	Kodeks karny wykonawczy
KomPrywU	ustawa z 30.8.1996 r. o komercjalizacji i prywatyzacji
Konstytucja RP	Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.4.1997 r.
KPC	Kodeks postępowania cywilnego
KR	Kodeks rodzinny
KRO	Kodeks rodzinny i opiekuńczy
KSH	Kodeks spółek handlowych
KWU	ustawa z 6.7.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece
KZ	Kodeks zobowiązań
OchrPrLokU	ustawa z 21.6.2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego
POPC	Przepisy ogólne prawa cywilnego
PrASC	ustawa z 29.9.1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego
PrNot	ustawa z 14.2.1991 r. – Prawo o notariacie
PrPrywM	ustawa z 12.11.1965 r. – Prawo prywatne międzynarodowe
PrRzecz	dekret z 11.10.1946 r. – Prawo rzeczowe
PrSpad	dekret z 8.10.1946 r. – Prawo spadkowe
PWKC	ustawa z 23.4.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny
PWKRO	ustawa z 25.2.1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks rodzinny i opiekuńczy

2. Czasopisma i publikatory

Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
GSP	Gdańskie Studia Prawnicze
MoP	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo

OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSNAPiUS	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego – seria A
Pal.	Palestra
PiP	Państwo i Prawo
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
PPUW	Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
Prz. Sejm.	Przegląd Sejmowy
PS	Przegląd Sądowy
Rej.	Rejent
Wok.	Wokanda

3. Inne skróty

art.	artykuł
Dz.U.	Dziennik Ustaw
nast.	następny (-a, -e)
niepubl.	niepublikowany (-a, -e)
Nr	Numer
post.	postanowienie
poz.	pozycja
s.	strona
SA	Sąd Apelacyjny
SN	Sąd Najwyższy
tekst jedn.	tekst jednolity
TK	Trybunał Konstytucyjny
uchw.	uchwała
uchw. SN (7)	uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów
w zw.	w związku
wyr.	wyrok
z.	zeszyt
zd.	zdanie
ze zm.	ze zmianami

KSIĘGA PIERWSZA

Część ogólna

Tytuł I. Przepisy wstępne

1.

Klauzula zasad współżycia społecznego a terminy zawite

Uchwała SN (7) z 20.6.2013 r., III CZP 2/13
(OSNC 2014, Nr 2, poz. 10)

Artykuł 5 KC nie ma zastosowania do upływu terminu przewidzianego w art. 568 § 1 KC.

Zagadnienie prawne

Czy jest dopuszczalne pominięcie skutków upływu terminu zawitego przewidzianego w art. 568 § 1 KC poprzez odwołanie się do konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego (art. 5 KC)?

Argumenty z uzasadnienia

- W obecnym stanie prawnym brak regulacji posługującej się pojęciem terminu zawitego oraz określającej jego cechy, lecz tylko niektóre przepisy wskazują poszczególne terminy uznawane za zawite i określają początek ich biegu. Przyjmuje się, że o kwalifikacji terminu jako zawitego przesądza zawarty w przepisie zwrot, że ograniczone nim uprawnienie wygasa.
- Termin przedawnienia dotyczy wyłącznie roszczeń majątkowych; skutkiem jego upływu jest uprawnienie zobowiązanego do uchylenia się od zaspokojenia roszczenia, przy czym wpływ terminu uwzględniany jest wyłącznie na zarzut zobowiązanego, który ponadto może się zrzec korzystania z zarzutu przedawnienia (art. 117 § 1 i 2 KC), jak również uznać przedawniony dług. Zakres zastosowania terminów zawitych jest szerszy, obejmują one bowiem zarówno roszczenia majątkowe, jak i inne uprawnienia. Konsekwencją ich upływu jest wygaśnięcie prawa, co sąd uwzględni z urzędu. Zobowiązany nie może uznać sprekludowanego długu ani zrzec się korzystania ze skutków upływu terminu. Uprawnienia sprekludowane nie mogą być podnoszone w formie zarzutu, chyba że przepis ustawy stanowi inaczej. W doktrynie jako cechę wyróżniającą podkreśla się znaczny rygoryzm terminów zawitych, wynikający z wymienionych skutków ich upływu. Terminy te wykazują daleko idącą różnorodność w zakresie konstrukcji i zastosowania. Podstawowym podziałem jest

podział na prekluzję sądową i pozasądową, chociaż wyróżniane są też grupy terminów zawitych dotyczących uprawnień dochodzonych przed organem państwowym (terminy dochodzenia roszczeń, praw stanu cywilnego, wytaczania powództw), terminów zawitych do dokonywania czynności pozasądowych (do wykonania praw kształtujących, dokonania zawiadomień, dochodzenia praw korporacyjnych) oraz terminów zawitych przewidujących wygaśnięcie praw podmiotowych.

- Należy ponadto stwierdzić, że o ile art. 119 KC zakazuje bezwzględnie modyfikowania przez strony terminów przedawnienia, o tyle przepisy Kodeksu cywilnego dopuszczają wyjątki od reguły niedopuszczalności umownego wpływu na długość i bieg terminów zawitych, przewidując w poszczególnych wypadkach ich kształtowanie przez strony (art. 395 § 1, art. 558 i 598 § 2 KC). Omawiane różnice przejawiają się także w tym, że roszczenia majątkowe podlegają przedawnieniu, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej, natomiast inne uprawnienia nie podlegają żadnym ograniczeniom czasowym, chyba że co innego wynika z przepisu szczególnego. W konsekwencji termin zawity dotyczący roszczenia majątkowego jest wyjątkiem od reguły, że roszczenia te podlegają przedawnieniu. Wskazuje się także na inne przyczyny wprowadzenia obu rodzajów terminów; termin przedawnienia ma służyć ochronie interesu jednostki, natomiast termin zawity ochronie interesu ogólnego, a zatem takich wartości, jak: porządek prawny, prawidłowość funkcjonowania gospodarki narodowej lub stabilizacja rodziny.
- Wśród uprawnień wyróżniane są: uprawnienia bezpośrednie, roszczenia oraz uprawnienia kształtujące i zarzuty. Istotą uprawnienia w postaci zarzutu w znaczeniu materialnoprawnym jest możliwość odmowy spełnienia świadczenia; uprawniony przeciwstawia swoje uprawnienie uprawnieniu innego podmiotu. Zarzuty zalicza się do grupy uprawnień kształtujących, w wyniku bowiem jednostronnego działania zostaje ukształtowana sytuacja prawna przeciwnika procesowego. O ile nie ulega wątpliwości, że uprawnionemu z tytułu rękojmi przysługuje roszczenie lub uprawnienie kształtujące (art. 560 § 1 i art. 561 § 1 i 2 KC), o tyle jest sporne, czy zobowiązanemu przysługuje uprawnienie w postaci zarzutu upływu terminu określonego w art. 568 § 1 KC. Zwolennicy pierwszego stanowiska podkreślają, że skoro nadużycie prawa może dotyczyć wyłącznie istniejącego prawa podmiotowego, a z upływem terminu zawitego oznaczone prawo podmiotowe uprawnionego wygasa *ex lege*, to po stronie zobowiązanego nie powstaje żadne uprawnienie do uchylecia się od spełnienia jego żądania. Prekluzję sąd stwierdza nadto z urzędu bez względu na wolę i aktywność pozwanego, a więc nie ma jego działania i w konsekwencji nie może dojść do czynienia użytku z prawa. Przedstawiciele poglądu przeciwnego, wskazując na podobieństwa terminów przedawnienia i terminów zawitych dotyczących roszczeń, twierdzą, że zobowiązanemu przysługuje prawo uchylecia się od zadośćuczynienia roszczeniu, a zatem powstaje sytuacja prawna przynosząca mu korzyść, którą nabywa bądź automatycznie, bądź przez działanie uzupełniające. W konsekwencji zrównują oni osiągnięcie korzyści oraz samą możliwość odmówienia spełnienia świadczenia z czynieniem ze swego prawa użytku.
- Utrwalony jest pogląd, że ze względu na obronny charakter zarzutu zastosowanie art. 5 KC nie może prowadzić ani do zmiany treści normy prawnej, ani do nabycia, zniweczenia bądź modyfikacji prawa podmiotowego. Jednolite także jest stanowisko, że nie można stosować tej konstrukcji wówczas, gdy ustawodawca przez przepisy szczególne wystarczająco chroni sytuację prawną podmiotu powołującego się na nadużycie prawa. Ponadto utrwalony jest pogląd, że art. 5 KC musi być stosowany ostrożnie i tylko w wyjątkowych wypadkach, po wnikliwym rozważeniu wszystkich okoliczności (post. SN z 6.6.2002 r., I CKN 249/00, Izba Cywilna 2003, Nr 3, s. 51, wyr. z 9.12.2010 r., IV CSK 248/10, OSP 2003, Nr 12, poz. 157, wyr. z 15.5.2002 r., I CKN 827/00, Legalis i z 20.10.2011 r., IV CSK 16/11, Legalis).

- Na skutek uchylenia art. 117 § 3 KC ustawą z 28.7.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny powrócił problem dopuszczalności stosowania art. 5 KC do upływu terminów zawitych. W odniesieniu do terminu dochodzenia uprawnień z tytułu rękojmi problem rozstrzygnęła uchwała III CZP 8/93, stwierdzająca, że skorzystanie z zarzutu upływu terminu zawitego, ograniczającego uprawnienia dochodzone z tytułu rękojmi, może być w wyjątkowych okolicznościach uznane za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego.
- Odmienny pogląd odnośnie do możliwości nieuwzględnienia upływu terminu określonego w art. 568 § 1 KC został wyrażony w wyrokach Sądu Najwyższego z 16.5.2004 r. (II CK 270/03 r., Izba Cywilna 2004, Nr 12, s. 46), Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 14.3.2006 r. (I ACa 1947/05 oraz Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 30.3.2012 r., I ACa 230/12). W wymienionych orzeczeniach wskazano, że przepis ten nie konstruuje prawa podmiotowego, którego wykonanie sąd mógłby ocenić w świetle art. 5 KC, a nadto, iż wobec wygaśnięcia uprawnienia z tytułu rękojmi zastosowanie klauzuli generalnej prowadziłyby z jednej strony do nabycia prawa, a z drugiej strony – w niektórych wypadkach – powodowałyby utratę prawa podmiotowego, które może być wykonywane ze względu na upływ terminu zawitego.
- Odpowiedź na pytanie Rzecznika Praw Obywatelskich poprzedzona musi być zastrzeżeniem, że ze względu na różnorodność terminów zawitych, zagadnienie pominięcia skutków upływu konkretnego terminu zawitego na podstawie art. 5 KC wymaga uwzględnienia zarówno specyfiki tego terminu, jak cech wspólnych wszystkim terminom prekluzyjnym.
- Zasadnicze znaczenie należy przypisać temu, że upływ terminu zawitego nie uprawnia dłużnika do uchylenia się od spełnienia świadczenia, lecz pozbawia wierzyciela przysługującego mu prawa, a zatem jest to sytuacja krańcowo różna od powstającej w razie upływu terminu przedawnienia.
- Przeciwno stosowaniu konstrukcji nadużycia prawa podmiotowego do upływu terminu określonego w art. 568 § 1 KC przemawia także niejednorodność objętych nim uprawnień. Prawo odstąpienia od umowy jest uprawnieniem prawokształtującym, a pozostałe uprawnienia są kwalifikowane jako roszczenia (art. 560 § 1 i art. 561 § 1 KC). Konstrukcja uprawnienia prawokształtującego różni się zasadniczo od konstrukcji roszczenia. O ile roszczenia majątkowe podlegają co do zasady przedawnieniu i w razie upływu terminu przedawnienia dopuszcza się wyjątkowo przeciwstawienie dłużnikowi, który powołuje się na przedawnienie zarzutu nadużycia prawa – co mogłoby sugerować dopuszczenie takiego zarzutu w drodze analogii również w razie upływu terminu zawitego dotyczącego roszczeń, o tyle analogiczne rozwiązanie nie wchodzi z istoty swej w grę w odniesieniu do uprawnień prawokształtujących, z chwilą upływu terminu zawitego ograniczającego ich wykonanie.
- Rygorystyczne skutki upływu terminu zawitego określonego w art. 568 § 1 KC zostały złagodzone przez zezwolenie kupującemu na podniesienie zarzutu opartego na rękojmi także po upływie tego terminu. Konsekwencją takiego rozwiązania jest to, że wprowadzenie uprawnienia kupującego wygasają i nie może on z nich skorzystać, ale i roszczenie sprzedawcy może nie zostać uwzględnione w razie podniesienia zarzutu. W doktrynie podkreśla się niekiedy, że skoro zgłoszenie zarzutu może dotyczyć tylko praw podmiotowych istniejących, to uprawnienia z tytułu rękojmi nie wygasają całkowicie. Omawiana regulacja nie upoważnia do takiego wniosku. Przede wszystkim jednoznaczna treść art. 568 § 1 KC przesądza o wygaśnięciu wszystkich uprawnień z upływem terminu, a nie w innym czasie. Ustawodawca, chroniąc interesy kupującego w sytuacji, gdy żądanie sprzedawcy byłoby sprzeczne z poczuciem sprawiedliwości wskutek niewłaściwego wykonania przez niego zobowiązania, przyznał mu prawo powołania się na wadliwość rzeczy w granicach uprawnień z tytułu rękojmi, które przysługiwały mu przed wygaśnięciem. Oznacza to, że przedmiotem zarzutu nie są uprawnienia z rękojmi określone w art. 560 § 1 i art. 561 § 1 KC, które wy-

gasły, lecz nowe prawo przyznane kupującemu; skorzystanie z niego uwarunkowane zostało powiadomieniem sprzedawcy o wadzie przed upływem terminu. Innym środkiem ochrony kupującego jest rozszerzenie odpowiedzialności sprzedawcy przez przyznanie kupującemu możliwości wykonania uprawnień z tytułu rękojmi także po upływie terminu w razie podstępnego działania sprzedawcy.

- Wygaśnięcie *ex lege* uprawnień wskutek upływu terminu określonego w art. 568 § 1 KC, brane pod uwagę przez sąd z urzędu, nie stwarza dla sprzedawcy prawa do powołania się na zarzut jego wygaśnięcia. Jak się trafnie podkreśla w doktrynie, wskazanie na ten fakt w toku procesu przez pozwanego sprzedawcę stanowi jedynie zwrócenie uwagi sądowi na konieczność uwzględnienia upływu terminu, natomiast nie stanowi realizacji prawa. Sprzedawca nie uzyskuje prawa podmiotowego także w wyniku korzystnego oddziaływania upływu terminu wykonania uprawnień z tytułu rękojmi na jego sferę prawną; obojętne są również dla powstania tego prawa względy ekonomiczne. Gdyby ustawodawca chciał jako przesłankę zastosowania art. 5 KC wskazać samo uzyskanie korzyści majątkowej, to przepis ten musiałby mieć zupełnie inną treść.

Zdanie odrębne sędziego Krzysztofa Pietrzykowskiego

- Istotny argument jurystyczny przeciwko stosowaniu art. 5 KC do terminu określonego w art. 568 § 1 KC wiąże się z tym, że upływ tego terminu powoduje *ex lege* wygaśnięcie uprawnień, co jest brane pod uwagę przez sąd z urzędu. Zastosowanie w takim wypadku art. 5 KC sprowadza się do swoistej fikcji, że uprawnienie z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy sprzedanej nie wygasło, jeżeli powołanie się na upływ terminu pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Orzecznictwo Sądu Najwyższego dostarcza spektakularnych przykładów zastosowania art. 5 KC do terminów zawitych w sytuacjach, w których z czysto jurystycznego punktu widzenia odwołanie się do zasad współżycia społecznego było zdecydowanie trudniejsze niż w wypadku terminu określonego w art. 568 § 1 KC. Odwołam się tutaj przykładowo do wyroku wydanego w związku z zastosowaniem nieobowiązującego już art. 228 ustawy z 16.9.1982 r. – Prawo spółdzielcze. Przepis ten w pierwotnym brzmieniu przewidywał wygaśnięcie *ex lege* spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu w wypadku niedokonania przez spadkobierców czynności zmierzających do zachowania tego prawa (tzw. czynności zachowawczych) w terminach określonych w przepisach tego artykułu. Sąd Najwyższy w wyroku z 30.8.1991 r., III CRN 206/91 stwierdził, że jeżeli spadkobiercy zmarłego członka spółdzielni mieszkaniowej sprzedali odziedziczone własnościowe prawo do lokalu z nieznacznym, niespełna miesięcznym przekroczeniem rocznego terminu określonego w art. 228 § 1 PrSpółdz, sąd orzekający w sprawie o przyjęcie nabywcy w poczet członków powinien rozważyć, czy opóźnienie nastąpiło z przyczyn leżących po stronie spółdzielni; w takiej sytuacji uznanie, iż przed zawarciem umowy sprzedaży wygasły prawa spadkobierców do lokalu, a umowa jest bezskuteczna, może pozostawać w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego. Artykuł 228 § 1 i 3 został później uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją w wyrokach z 25.2.1999 r. (K 23/98, OTK Zb.Urz. 1999, Nr 2, poz. 25) i z 21.5.2001 r. (SK 15/00, OTK Zb.Urz. 2001, Nr 4, poz. 85).
- Zadaniem sądu jest wydanie słusznego orzeczenia, choćby jego uzasadnienie okazało się w praktyce znacznie trudniejsze niż uzasadnienie orzeczenia formalnie zgodnego z ustawą, ale niesłusznego. Oczywiście tylko wyjątkowo sąd musi w takim wypadku odwołać się do art. 5 KC lub do jednego z wielu przepisów zawierających szczegółową klauzulę nadużycia prawa. Jeżeli jednak wydanie słusznego orzeczenia wymaga zastosowania art. 5 KC, nie

można sądowi takiej możliwości odbierać. Tymczasem Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 20.6.2013 r. (III CZP 2/13, Legalis), generalnie wyłączył stosowanie art. 5 KC w odniesieniu do uprawnień z tytułu rękojmi za wady fizyczne rzeczy sprzedanej, a więc w istocie orzekł o wyższości *lex nad ius* w tym obszarze. Istnieje też obawa, że chociaż uchwała ta *expressis verbis* dotyczy tylko art. 568 § 1 KC, jednakże jej oddziaływanie będzie znacznie szersze i dotknie wszystkich terminów zawitych.

- O tym, jak zawodne jest generalne wyłączanie możliwości stosowania art. 5 KC w określonym obszarze stosunków cywilnoprawnych, świadczą przykładowo sprawy o prawa stanu cywilnego. Sąd Najwyższy przez wiele lat konsekwentnie twierdził, że w tych sprawach stosowanie art. 5 KC jest niedopuszczalne, a piśmiennictwo go w tym wspierało. Później jednak Sąd Najwyższy trafnie zmienił to stanowisko, dopuszczając stosowanie art. 5 KC najpierw w sprawach o zaprzeczenie macierzyństwa (wyr. SN z 5.6.1968 r., II CR 164/68, OSNCP 1969, Nr 3, poz. 55 i uchw. SN (7) z 7.6.1971 r., III CZP 87/70, OSNCP 1972, Nr 3, poz. 42), a później również w sprawach o zaprzeczenie ojcostwa w wypadku sztucznej inseminacji heterologicznej (uchw. SN (7) z 27.10.1983 r., III CZP 35/83, OSNCP 1984, Nr 6, poz. 86) i unieważnienie małżeństwa (wyr. SN z 4.2.1985 r., IV CR 557/84, OSNCP 1985, Nr 11, poz. 181). Trzeba dodać, że motywem uzasadniającym ten kierunek orzecznictwa była m.in. stabilizacja rodziny, która – jak widać – niekoniecznie musi się przejawiać w bezwzględnym stosowaniu przepisów *stricti iuris*.

2.

Stosowanie klauzuli zasad współżycia społecznego w sprawach windykacyjnych

Wyrok SN z 29.1.2008 r., IV CSK 417/07

(Legalis Nr 159580)

Dominujące w judykaturze wymaganie wskazania „konkretnej zasady współżycia społecznego”, która doznała naruszenia, oznacza błędne rozumienie klauzuli generalnej zawartej w art. 5 KC – nie powinno się bowiem rozumieć klauzuli generalnej jako odesłania do jakiegoś mniej lub bardziej precyzyjnie określonego zbioru zasad postępowania, które imitowałyby system prawa pozytywnego. Z drugiej strony, oddalenie powództwa o wydanie rzeczy w oparciu o art. 5 KC jest jednak na ogół niesłuszne.

Stan faktyczny

Powodowa Gmina jest właścicielem nieruchomości, której dotyczyły spór. Pozwany Marek G. zamieszkuje tam od lat 80. poprzedniego wieku. Początkowo znajdowała się na niej altana, wzniesiona przez Jana i Helgę C., zbyta przez nich na rzecz Józefa C., który z kolei 11.3.1983 r. przeniósł prawo do tej altany na rzecz pozwanego w zamian za opłacanie podatków i wszelkich innych świadczeń.

Pismem z 26.9.2005 r. powódka wezwała pozwanego do podpisania umowy dzierżawy bądź do jej wydania do 29.9.2005 r. pod rygorem skierowania sprawy na drogę sądową.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo, wskazując, że żądanie powódki jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, skoro przez wiele lat tolerowała ona bezprawne korzystanie z nieruchomości przez pozwanego. Podniósł również, iż na mocy art. 10 ustawy z 28.9.1990 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny w zw. z art. 172 § 2 KC możliwe stało się zasiedzenie nieruchomości stanowiących swego czasu własność państwową, zaś czynności zmierzające do odzyskania nieruchomości zostały podjęte w przededniu upływu terminu zasiedzenia przez pozwanego nieruchomości.

Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i uwzględnił powództwo.